

Nəsibə CƏFƏROVA

AMK-nın dissertantı

Ünvan: Yasamal r. Ə.Ələkbərov küç. 7

Elmi rəhbər: Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent Fəxrəddin BaxşəliyevE-mail: ceferova-nesibe@mail.ru

DOI: 10.62440/AMK2024-3.s.51-63

QODU-QODU MƏRASİM NƏĞMƏSİNİN VARIANTLARI HAQQINDA

Xülasə: Məqalə Azərbaycan folklorunun bir janrı olan “Qodu-qodu” mərasiminə həsr edilmişdir. Bu mərasimin respublikamızda yayılma coğrafiyası, forma, məzmun, vokal və oyun müxtəlifliyi, variantlılığı və digər səciyyəvi xüsusiyyətləri araşdırılır. Həmin xüsusiyyətləri nümayiş etdirmək məqsədilə bir sıra folklorşünasların, eləcə də müəllifin dissertasiya işi çərçivəsində təşkil etdiyi fərdi ekspedisiyalar zamanı Qax, Şəki, Balakən rayonlarından, hal-hazırda Bakıda yaşayan Naxçıvan, Qərbi Azərbaycan, Qarabağ əsilli nümayəndələrdən əldə etdiyi “Qodu-qodu” mərasim nəğmələrindən nümunələr göstərilmişdir. “Qodu-qodu” mərasimlərində ifa edilən nəğmələrin mətn və musiqi variantlığının araşdırılması məqalənin əsas məqsədlərindən biri kimi təqdim olunur. Bu istiqamətdə aparılan araşdırmalar əsasən nəğmələrin notlaşdırılması, ritm, faktura, poetik mətn, məqam, musiqi baxımından müqayisəli təhlili aspektlərini əhatə edir. Tədqiqat işində həmçinin, digər türkdilli xalqların folklorunda müxtəlif adlar daşıyan “Qodu-qodu” mərasim nəğmələrindən nümunələr qeyd etməklə bərabər, onların bəzi oxşar və fərqli xüsusiyyətləri təhlil edilir.

Açar sözlər: Azərbaycan mərasim folkloru, “Qodu-qodu” mərasimi, qədim mərasim musiqisi, müqayisəli təhlil

Azərbaycan xalqı çox qədim zamanlardan xalq mahnıları, rəqsləri, o cümlədən musiqi alətlərində ifa olunan müxtəlif janrlarda çoxsaylı havalar yaratmışdır. Bu folklor nümunələri xalqımızın qədim tarixini, soy kökünü qoruyub saxlayaraq bu günümüzlə bir mənəvi körpü rolunu oynamışdır. Bu baxımdan folklor nümunələrinin toplanması və elmi təhlilinin aparılması əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Folklor nümunələrini toplamaq üçün çoxsaylı ekspedisiyalar təşkil olunmuş, müxtəlif janrlara aid yeni nümunələr, o cümlədən mərasim havaları toplanmışdır. Adətən bu ekspedisiyalar zamanı hər hansı bir nümunənin müxtəlif variantları da toplanır ki, bu da etnomusiqişünaslığa yeni töhfə kimi qəbul edilir. Bu baxımdan məqalədə toplanan “Qodu-qodu” mərasim havalarının və onların variantlıq

aspektlərinin araşdırılmasına cəhd edilmişdir. İlk olaraq bu folklor nümunələrinin tarixi köklərinə nəzər salaq.

Qədim zamanlardan bu günədək, bir qayda olaraq, “Qodu-qodu” mərasimi kütləvi şəkildə keçirilib. “Qodu-qodu” mərasimi haqqında müxtəlif antologiyalarda bəhs olunması, folklorşünaslar tərəfindən qədim dövrlərin musiqi adət-ənənələrinin öyrənilməsi elmi maraq doğurur. “Qodu-qodu” nəğməsinin variantlarının araşdırılması və toplanmış folklor nümunələrinin notlaşdırılaraq gələcək nəsillərə çatdırılması qarşıya qoyulan əsas məqsədlərdəndir. Eynilə də mövcud nümunələrin not yazılarının araşdırılması, “Qodu-qodu” nəğmələrinin melodiyasının notlaşdırılması gənc tədqiqatçıların başlıca vəzifələrindən biridir. Ümumiyyətlə, düşünürük ki, hər hansı folklor nümunəsi haqqında daha müfəssəl məlumat əldə etmək üçün onun variantlarının toplanması və müqayisəli təhlil edilməsi əhəmiyyətli məsələdir.

“Qodu-qodu” mərasim nəğmələri Azərbaycan folklorşünaslığında

Qodu-qodu sözünün mənası dəqiq məlum olmasa da, onunla bağlı müxtəlif mülahizələr yürüdüldür. Bəzi mənbələrə görə bir məfhum kimi “Qodu” sözünün odla bağlılığını və ya farsca “günəş ilahəsi” kimi “xuda” sözü ilə əlaqələri olduğu fikirlərini nəzərə alsaq, bu sözün daha çox ingilis dilində Tanrı mənasında olan “God” (Qod) sözü ilə məna cəhətdən bağlı olduğunu ehtimal etmək olar [2, s. 5]. Bir çox tədqiqatçılar “Qodu-qodu” oyunu haqqında müxtəlif fikirlər söyləmişlər. Məsələn, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Məleykə Məmmədova “Xalq oyun və tamaşalarının tipologiyası Azərbaycan və Anadolu nümunələri” adlı elmi işində qodu-qodu mərasimiylə bağlı belə qeyd edir: “Qodu-qodu” (bu mərasimə “Hodu-hodu” “Güdü-Güdü”, “Düdü-Düdü”, “Qudu-Qudu”, “Hodu-Hodu”, “Kos-Kosa” deyilir) oyun-tamaşaya təkcə Novruzda deyil, ilin başqa vaxtlarında da təsadüf olunurdu” [22, s.65].

Bu mərasimlə bağlı bir çox folklorşünaslar tərəfindən müəyyən araşdırmalar aparılmışdır [15; 3; 1; 18; 15; 8]. Respublikamızın bir çox yerlərində “Qodu-qodu” mərasiminin keçirilməsi ilə bağlı bəzi mənbələrdəki məlumatları nəzərdən keçirərək. Məsələn, folklorşünas Azad Nəbiyev “Nəğmələr, inanclar, aşqlar” kitabında qeyd edir: “*Qubanın Qonaqkənd kəndində də Qodu-qodu mərasimi keçirilir. Günəşin çıxmasını arzulayan insanlar Baba dağından gətirilmiş ocaq başına yığılıb oxuyurlar*” [17, s.12-13].

Azərbaycanın bir çox bölgələrində, o cümlədən, Qarabağ, Zəngəzur mahalına aid Qodu mərasimi ilə bağlı nümunələrə rast gəlinir. Zəngəzur mahalından toplanan Qodu-qodu nəğməsinin mətni iki variantda yayılmışdır. Hava yağışlı olanda günün çıxması üçün çömçəyə bir parça keçirərək qapılara düşüb birinci mətni oxuyardılar. Bu mətni 1949-cu il təvəllüdlü, əslən Kəlbəcərli, hal-hazırda Gəncə şəhərində yaşayan Aslan Süleyman oğlu Ələkbərov oxuyub:

Kodu gördüyün varmı?

Koduya salam verdiyin varmı?

Kodu gedənnən bəri,
Gün üzü gördüyün varmı? [4, s. 236-237]
İkinci mətni isə 1946-cı il təvəllüdlü əslən Kəlbəcərli, hal-hazırda Yevlax şəhərində yaşayan Süleyman Mehralı oğlu Ələkbərov oxuyub:

Qodu-qodu gördüyün varmı?
Qoduya pay verdiyin varmı?
Qodu gedənnən bəri,
Gün üzü gördüyün varmı?

Birinci variantda “Qodu-qodu” ifadəsi hər f dəyişkənliyi ilə “Kodu-kodu” kimi oxunur [4, s. 90]. Hər iki mətn arasında sözlərin dəyişməsi baş verir.

Mövzu ilə əlaqədar tədqiqat apararkən Neftçala rayonunda Novruz bayramı zamanı bu nəğmənin oxunduğu qeyd olunan daha bir mənbəyə rast gəldik:

– Kosa nə issiyir?
– Pissi.
– Dal...nan çıxsın tüssi.
– Kosa nə issiyir?
– Qakka.
– Əyağında falakka.
– Kosa nə issiyir?
– Əpbəy [19, s.111]

Folklorşünas alim Həmid Əbdülhəlimov “Azərbaycan folklor antologiyası” kitabında “Qodu-qodu” mərasimi haqqında Şəkidən topladığı Qodu-qodu mərasimindən çoxlu sayda nümunələr nəşr etdirmişdir. Bu kimi mərasimlərin Şirvan (Qobustan, Hacıqabul, eləcə də Ağsu, Kürdəmir), Qazax və s. bölgələrdə də keçirildiyi haqqında məlumatlara rast gəlinir [20]. “Qodu-qodu” mərasimi ilə bağlı bir məlumat da olduqca maraq doğurur: *“Keçmiş zamanlarda bu mahnını “Veysəlqara gəzəndə” oxuyarmışlar. Yağış çox yağanda gəzişib oxunan mahnılara “Veysəlqara gəzmək” deyirmişlər. Odur ki, Veysəlqaranı Qodu-qodunun bir variantı saymaq olar”* [20, s. 345-346].

Qədim tarixə malik olan bu mərasim əksər türk xalqlarında da mövcuddur. Türk folklorşünası Didem Bayar Çələbi tədqiqat işində Anadoluda “Gode-Gode”, “Dode-Dode” və başqa adlarla oynanılan “Qodu-Qodu” oyunun fərqli variantlarının da mövcud olduğunu qeyd edir [6, s.109]. Hacılar Valeh “Azərbaycan folkloru antologiyası” kitabında “Qodu-qodu” mərasiminin Gürcüstanda da mövcud olduğu fikrini təsdiqləmiş və “Dodu-dodu” sözləri ilə oxunduğunu bildirir və nümunə də qeyd edir [12, s.42-43]. Mənbələrin birində belə bir maraqlı məlumatla rastlaşdıq: *“Azərbaycanda da mərasimlər müəyyən forma və məzmun dəyişikliyinə uğramışdır, lakin onların əksəriyyəti hələ də keçirilməkdə davam edir. Bəzi mərasimləri, o cümlədən Qodu-Qodu mərasimlərini müxtəlif basqılardan qorunmaq üçün onlar uşaq oyunları şəklində ifa olunmuşdur”* [13, s.150].

“Qodu-qodu” mərasimi musiqidə

“Qodu-qodu” mərasimi uzun tarixi inkişaf yolu keçərək folklorumuzun ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir. Bu fakt folklor nümunələrinin qədimliyini qoruyub saxladığının təzahürüdür. Azərbaycan musiqi folklorunun toplanması, nota salınması və nəşri sahəsində böyük xidmətlər göstərmiş etnomusiqişünas Fəttah Xalıqzadə Qax rayonundan çoxlu sayda musiqi folkloru nümunələri toplamış və öz məqalələrində əks etmişdir. Belə folklor nümunələri arasında “Qodu-qodu” mərasimiylə bağlı musiqi xüsusilə seçilir. Həmin nümunələr bu mərasimin öyrənilməsi yolunda atılan daha bir addım kimi elmi əhəmiyyətə malikdir [22].

İfaçı: Ayna Əzizova

Nümunə № 1.

Qodu-qodu

Not yazısı: F. Xalıqzadə

A qo-du qo-du, qo-du nə-di Qo-du-ya sa-lam ver - mə-di.

Qo - du dağ-dan gə-lin - cə. Qo-du-ya oğ-lan ol - ma - dı.

Ha du-rum hut - du-rum Çöm - çə - lə - ri dol - du-run.

Az ve - rə - nə qız ol - sun. Çox ve - rə - nə oğ - lan ol - sun.

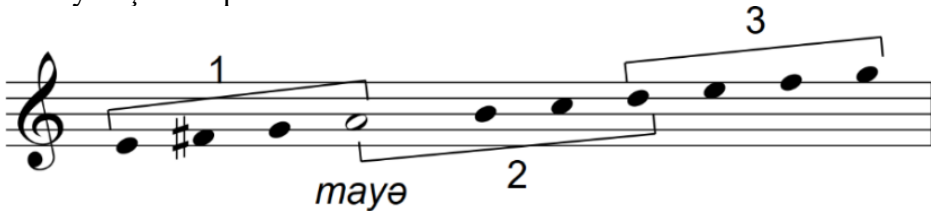
Bu qədim “Qodu-qodu” nəğməsinin musiqi quruluşu belədir: $A+AI$. Melodiya iki cümləli melodik sətir formasındadır. A cümləsində iki ibarəyə bölünür: $4\ xanə+4\ xanə$. C səsiylə başlayan melodiya ilk iki $xanə$ c səsi təkrarən səslənir, daha sonra xalis kvarta ($X4$) sıçrayışıyla g səsinə üçüncü $xanə$ başlayır. G səsinə gəzişərək yenidən c səsinə sıçrayış olunur. a ibarəsiz a səsinin təkrarı ilə tamamlanır. Növbəti al ibarəsi, a ibarəsi ilə melodiya, ritm baxımından oxşasa da, ilk $xanə$ dən g səsinə c səsinə edilən sıçrayışla fərqlilik yaradır. İkinci cümlə punktir ritmlə başlayır.

F.Xalıqzadənin topladığı melodiyanın ritmik quruluşu aşağıdakı kimidir:

A səsinə dayaq pərdəsi kimi yönəlməsi melodiyanın sonunu hazırlayır. Sonuncu ibarənin ikinci cümləsində *a* səsi təkrarlanır. Bu da bir daha melodiyanın *a* mayəli şur məqamına əsaslandığını göstərir. Adətən 6/8 vəznə əsasında qurulur və musiqi dilinin semantik zənginliyi ilə seçilir.

A mayəli şur məqamının səs düzüümü:

Fəttah müəllimlə söhbətimiz əsnasında məlum oldu ki, bu mərasim xalq şairi Abdulla Şaiqin məqalələr toplusunda yer almışdır. O, həmçinin bu mərasimin türkmənlərdə də mövcud olduğunu bildirir: [9]

Ay terek gün terek

Bizden size kim gerek

Qodu-qodu mərasiminin tədqiqi sahəsində folklorşünas Günay Məmmədovanın gördüyü işlər maraqlı və dəyərlidir. Nümunə kimi onun “Naxçıvan musiqi folkloru” kitabındakı Qodu-qodu mərasimində oxunan nəğmənin not nümunəsini [16, s, 204] təqdim edirik:

Nümunə № 2.

Godu - godu

Not yazısı: G. Məmmədova

Go-du - go-du gör - dü - yü - nüz var - mı Go-du - ya sa-lam
ver - di - yi - niz var - mı Go-du ge-dən - nən bə - ri
Gün ü - zü gör - dü - yü - nüz var - mı Go-du - nu at - dan
dü - şü - rün Go-du - ya süd - dü aş bi - şı - rin Go-du sa-bah gün
çı - xar - ma - sa Vı - rın at - dan dü - şü - rün.

G.Məmmədovanın Naxçıvan bölgəsindən yazıya aldığı “Qodu-qodu” məqalə müəllifinin təhlili aşağıdakı kimidir: “Nəğmənin [16] melodiyası, musiqinin ritmik quruluşu, tempi, ən əsası isə məqam xüsusiyyətləri digər nümunələrdən fərqlənir. Eyni zamanda, bəzi xüsusiyyətlərinə görə oxşarlıq vardır.” Bu melodiyanın musiqi quruluşu: $A+B$ 11 *xanə*+8 *xanə*.

Bu folklor nümunəsi iki cümləli melodik sətir formasındadır. Burada F.Xalıqzadənin topladığı melodiya fərqli olaraq sıçrayışlara demək olar ki, rast gəlinmir. *A* cümləsində notların dəyişkənliyi, punktir ritmi, pauzalar bir-birini əvəzləyir. *Fis* notunda başlanan cümlə *e* notunda tamamlanır. İkinci cümlə *B* (Nümunə № 1.) ilə ritm və melodiya baxımından oxşarlıq yaranır. İkinci cümlə birinci cümləyə nisbətən qısalığı və registrin daha aşağı pillələrindən oxuduğuna görə fərqlənir. Nəğmənin *e* mayəli rast məqamına əsaslanması digər nümunələrdən fərqləndirən əsas cəhətdir.

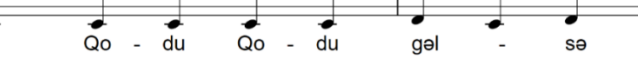
Fərdi ekspedisiyamız zamanı Qərbi Azərbaycanın Ağbaba mahalındakı Amasiya rayonunun Daş kəndində 1968-ci il təvəllüdlü Musayeva Savad Elbəy qızı bizə bir çox dəyərli məlumatlar verərək öz kəndindəki yaşlılardan (və ya ağsaqqallardan, ağbirəcəklərdən) eşitdiyi “Godu-godu” nəğməsini oxudu. Azərbayca-

nın bir çox bölgələrində oxunan bu nəğmənin oxunuşunun orijinallığı, bizi bu folklor nümunəsini müqayisəli təhlil etməyə sövq edir:

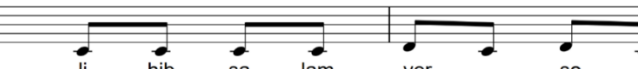
Nümunə № 3.

Not yazısı: Cəfərova Nəsibə

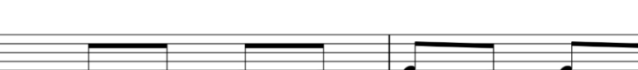
Qodu-qodu

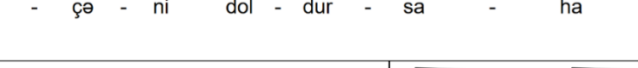
A Qo - du Qo - du gel - se - ne

Ge - li - hib sa - lam ver - se - ne

Çöm - çe - ni dol - dur - sa - ha - na

Qo - du - ya sa - lam ver - se - ne

Savad xalanın oxuduğu melodiyanın quruluş formulu belədir: $A+Al\ 4\ xanə+4\ xanə$. İki cümləli melodik sətir formasındadır. A cümləsindəki iki ibarə eynilə bir-birinin təkrarıdır. Mayənin üst aparıcı tonunda başlanan melodiya həmin notun təkrarı üzərində və mayədə gəzişərək yenidən öz yerinə qayıdır və təkrarlanır. İkinci cümlə birinci cümlənin böyük sekunda yuxarı sekvensiyasının eynilə təkrarıdır. Onun oxuduğu melodiya digər nümunələrdən fərqli olaraq sıçrayışlarla yox, böyük sekunda intervalı münasibətində cərəyan edir. Hər iki cümlə ritm, faktura baxımından eynidir. Melodiyanın ritmik quruluşu aşağıdakı kimidir:

Nümunə № 3.

“Qodu-qodu” nəğməsi *d* mayəli şur məqamına əsaslanır. Melodiya şur məqamının alt tetraxordunun səslərində qurulmuşdur. Diapazonu böyük tersiya həcmindədir. *d* mayəli şur məqamının səs düzümü aşağıdakı kimidir:

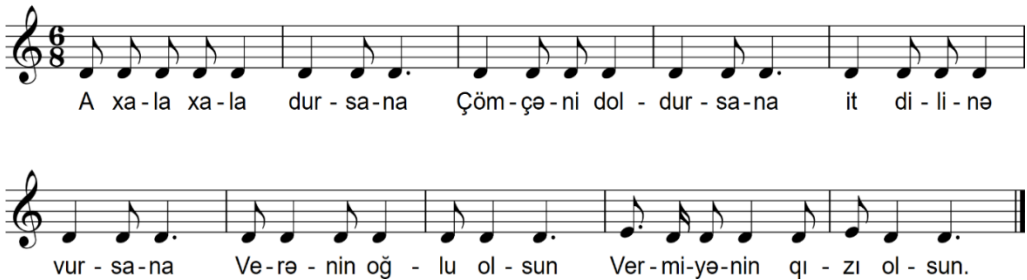

Şəki rayonunun Baş Göynük kənd sakini 1941-ci il təvəllüdlü Məkkə Məcidova bizə “Qodu-qodu” mərasimi haqqında məlumat verdi. İnformantın dediyinə görə bu nəğmə əvvəllər tez-tez ifa olunsaydı hal-hazırda unudulmaq üzrədir. Məkkə Məcidovanın oxuduğu nəğmənin digər folklorşünasların topladığı “Qodu-qodu” nəğmələri ilə müqayisə etdikdə məlum olur ki, bu nəğmənin digərləri arasında həm oxşar, həm də fərqli cəhətləri də az deyil.

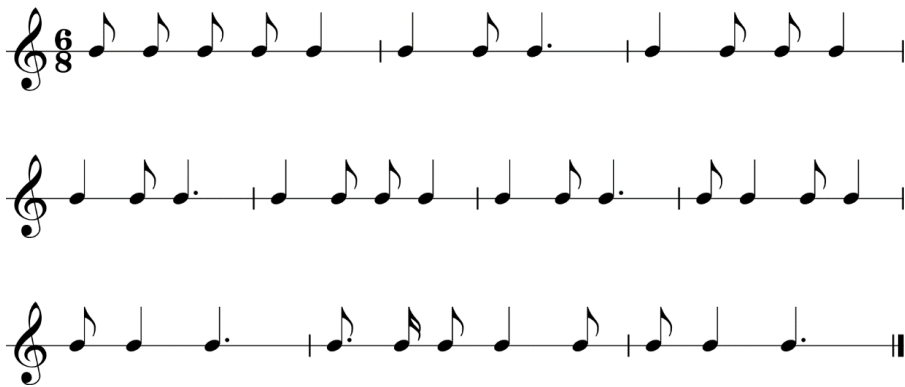
Nümunə № 4.

Qodu- qodu

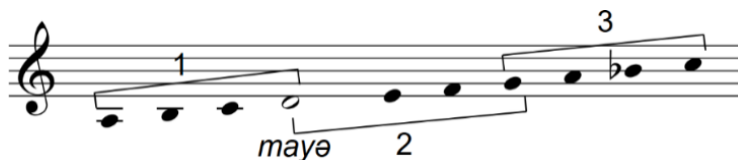
Nota köçürdü: Cəfərova Nəsimə

Nəğmənin quruluşu aşağıdakı kimidir: $a+a1+a1+a2+a3$. Hər bir ibarə iki cümlədən ibarətdir: I ibarədə melodiya *d* səsinin təkrarı ilə başlayır. *a1* ibarəsi demək olar ki, melodiya və ritm baxımından *a* ibarəsinin təkrarıdır. *a* və *a1* ibarələrində fərq yalnız birinci xanədəki notların sayındadır. III ibarə də II ibarənin eynilə təkrarıdır. *a2* ibarəsi *a* və *a1* ibarəsiylə eynidir. Cüzi fərq ilk xanənin ritmindədir. *a3* ibarəsi isə əvvəlki ibarələrdən melodiya və ritm cəhətdən bir az fərqlənir. İlk dörd ibarə *d* səsinə başlayırsa beşinci ibarə *e* səsinə başlayır. Ritm cəhətdən punktir ritmə rast gəlinir ki, bu da ibarəni digər ibarələrdən fərqləndirir. Nəğmənin ritmik quruluşu aşağıdakı kimidir:

Təhlil etdiyimiz not nümunəsi *d* mayəli şur məqamına əsaslanır. Azərbaycan şifahi peşəkar musiqisində şur ən çox yayılan məqamlardan biri hesab edilir və dinləyicidə şən, lirik əhval-ruhiyyə yaradır [11, s.19]. Melodiyanın diapazonu çox kiçikdir (b2) və səs düzümü *d* mayəli şur məqamının səs qatarı aşağıdakı kimidir:

Qodu-qodu mərasim nəğmələrinin müqayisəli təhlili

“Qodu-qodu” mərasimi Anadolu, Gürcüstan, Azərbaycanın bir çox bölgələrində keçirilir [6]. Aşağıdakı cədvəldə “Qodu-qodu” nəğməsinin müxtəlif informantlar tərəfindən təqdim olunmuş və ayrı-ayrı illərdə etnomusiqişünasların nota aldıkları variantların müəyyən parametrlər üzrə müqayisəsi verilmişdir.

Folklor nümunəsi	Nota alanın adı və soyadı	Məqam	Musi-qi ölçüsü	Forması	Formanın hissəsi	Diapazonu
Nümunə №1	Fəttah Xalıqzadə	Fis mayeli seghah	6/8	Period	2 cümləli period I cümlə tam kadans II cümlə tam kadans	Xalis kvarta (X4)
Nümunə №2	Günay Məmmədova	<i>e</i> mayeli rast	6/8,	Period	2 cümləli period I cümlə tam kadans II cümlə tam kadans	Böyük seksta (B7)

Nümunə №3	Nəsibə Cəfərova	<i>d</i> mayəli şur	3/4	Period	2 cümləli period formasında yazılmışdır.	Böyük tersiya (B3)
Nümunə №4	Nəsibə Cəfərova	<i>d</i> mayəli şur	6/8	Period	2 cümləli period I cümlə tam kadans II cümlə tam kadans	Böyük sekunda (B2)

Cədvəldə göründüyü kimi, “Qodu-qodu” nəğməsinin variantları sadə dövr quruluşundadır. Yuxarıdakı cədvəldən məlum olur ki, melodiyanın forma xüsusiyyətlərinin təhlili ayrı-ayrı variantlarda Naxçıvanda toplanan nəğmələrə nisbətən daha iri həcmli və böyük seksta diapazonu ilə yanaşı, formanın genişlənməsi müşahidə olunur. Melodik təhlillərin görünür ki, Nümunə № 1 və Nümunə № 2-də enmə-yüksəlmə, digər variantlarda isə sıçrayışa rast gəlinmir və diapazonu çox kiçikdir. Poetik mətn baxımından Qax və Şəkiddən toplanan nümunələr bir-birinə oxşayır. Naxçıvan bölgəsi isə həm sözlərinə görə, həm də “Qodu” yox “Godu” deyilişinə görə fərqlənir. Məqam baxımından fərq özünü göstərir. Bu nəğmələrin rast, şur, segah məqamının intonasiyalarında qurulması ölkəmizdə “Qodu-qodu” nəğməsinin məqam baxımından çox variantlılığını sübut edir. Naxçıvan bölgəsində toplanan “Godu-godu” kvadrat period olmaması ilə digər regionlardan seçilir. Metr-ritmik baxımından Qərbi Azərbaycandan topladığımız nümunə № 3 digərlərindən fərqlənir. Bu nəğmələrin müqayisəsi onların forma, melodik, ritmik quruluş xüsusiyyətlərinin oxşar və fərqli cəhətlərini üzə çıxarmaq üçün maraqlı tədqiqat materialıdır. Müqayisəli təhlillərin aparılması “Qodu-qodu” nəğməsinin variantları arasında arxaik nümunələrin tarix ərzində dəyişikliyə uğramasını, təkmilləşməsinə və geniş yayılmış nümunələrə çevrilməsini aşkar etməyə imkan verir.

Nəticə

Tədqiqat nəticəsində məlum olmuşdur ki, “Qodu-qodu” mərasim musiqisi uzun tarix boyu özünün ilkinliyini, autentikliyi qoruyub saxlamaqla yanaşı, həm də forma quruluşu, ritmik, variantlıq baxımdan zənginləşmiş, Azərbaycanın bir çox bölgələrində geniş yayılmışdır. “Qodu-qodu” mərasim nəğməsinin variantlarında spesifik cəhətlər vokal şəkildə ifa edilməsi konkret nümunələrlə əsaslandırılmışdır. Məqalədə “Qodu-qodu” nəğməsinin Azərbaycanda və onun hüdudlarından kənarda keçirilməsi ilə bağlı əldə etdiyimiz ətraflı məlumatlar öz əksini tapmışdır. Həmçinin, müəllifin dissertasiya işi çərçivəsində təşkil etdiyi fərdi ekspedisiyalar zamanı Qax, Şəki, Balakən rayonlarından topladığı, eləcə də hal-hazırda Bakıda yaşayan Naxçıvan, Qərbi Azərbaycan, Qarabağ əsilli yaşlı nəsil nümayəndələrindən əldə etdiyi çoxsaylı “Qodu-qodu” nəğməsi nümunələrindən nota aldığı, ritm, faktura, poetik mətn, məqam, musiqi baxımından müqayisəli

təhlili aparılmış bir sıra nümunələr verilmişdir. Eləcə də digər folklorşünasların əvvəllər topladığı bir neçə “Qodu-qodu” nəğməsinin musiqi təhlili aparılmışdır. Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində ifa olunan “Qodu-qodu” nəğmələrinin mətn və musiqi variantlığının əldə edilməsi tədqiqat işinin əsas araşdırmalarından biri kimi qeyd edilmişdir. Göstərilir ki, bir sıra folklor janrlarına nisbətən “Qodu-qodu” xalq yaradıcılığı nisbətən az tədqiq edildiyi üçün bu istiqamətdə nümunələrin toplanması, nota alınması, musiqi təhlilinin aparılması və s. Etnomusiqişünaslıq elmi üçün olduqca əhəmiyyətli bir işdir. Eyni zamanda bu sahə üzrə aparılan araşdırmalar gənc tədqiqatçılar üçün geniş imkanlar yaradır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Allahmanlı, M.Q. Azərbaycan Qərb bölgəsinin məənəvi mədəniyyətindən (tarixi-etnoqrafik tədqiqat) / M.Q.Allahmanlı. – Bakı: Nurlan, – 2011, – 176 s.
2. Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti (4 cildə). – Bakı: Şərq-Qərb, II cild, – 2006, – 672 s.
3. Azərbaycan ədəbiyyat tarixi. On cildə, I cild. Şifahi xalq ədəbiyyatı. – Bakı: Elm, – 2018, – 1072 s.
4. Azərbaycan folkloru antologiyası. XII kitab. Zəngəzur folkloru / Toplayanı və tərtib edənləri V.Nəbioğlu, M.Kazımoğlu, Ə.Əsgər. – Bakı: Səda, – 2005, – 464 s.
5. Azərbaycan etnoqrafiyası. I cild. – Bakı: Elm, – 1988, – 144 s.
6. Çelebi, D.B. Türkiyə və Azərbaycan`daki Çocuk Oyunları və Oyuncaklarının Karşılaştırmalı İncelemesi / Yüksek lisans tezi / – Muğla: Muğla Üniversitesi. – 2007, – 294 s.
7. Əbdülhəlimov, H.Ə. Azərbaycan folklor antologiyası, VI kitabında (Şəki folkloru - II cild). – Bakı: Səda, – 2002, – 366 s.
8. Fərzəliyev T; Qasımlı M. Azərbaycan folklor antologiyası. Naxçıvan folkloru. – Bakı: Sabah, – 1994, – 388 s.
9. Fəttah Xalıqzadə ilə müsahibə. 06.04.2022
10. Gözəlov, F.X; İmanov M.K; Rüstənzadə İ.F; T.T.Orucov; Abbasov E.H. Qarabağ xalq oyunları və meydan tamaşaları. B.: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, – 2017, – 280 s.
11. Hacıbəyli, Ü.Ə. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. – Bakı: Şərq-Qərb, – 2019, – 360 s.
12. Hacılar, V. Azərbaycan folklor antologiyası, XXII kitab (Borçalı-Qarapapaq folkloru). – Bakı: Nurlan, – 2011, – 444 s.
13. Həsənzadə, A.H. Folklorşünaslığa giriş (dərs vəsaiti). – Bakı: Elm və təhsil, – 2015, – 260 s.
14. Qaralova, N.Z. Azərbaycan və İran “Şur” dəstgahlarının müqayisəli təhlili / Sən.üz.fəl.dok.al.ü. dis / – Bakı: – 2013, – 157 s.
15. Məmmədova, M.N. Xalq oyun və tamaşalarının tipologiyası (Azərbaycan və Anadolu nümunələri əsasında) / Sənəts. üzrə f.dok. dis. – Bakı: – 2015, – 314 s.
16. Təhmasib, M.A. Məqalələr. Tərtib edənlər: M.Cəfərli , O.Əliyev. – Bakı: Elm, – 2005, – 219 s.

17. Məmmədova, G.A. Naxçıvanın musiqi folkloru. – Bakı: ADPU nəşriyyatı, – 2012, – 235 s.
18. Nəbiyev, A.M. Azərbaycan xalq oyunları. – Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, – 1988, – 168 s.
19. Nəbiyev, A.M. Nəğmələr, inanclar, aşıqlar. – Bakı: Yazıçı, – 1986, – 213 s.
20. Səfərova, A.S. Neftçala-Salyan folklor mühiti. – Bakı: Elm və təhsil, – 2018, – 164 s.
21. Şəki folklor örnekləri. II kitab / – Bakı: Elm və təhsil, – 2014, – 408 s.
22. Şirinova, S.T. Şəkinin musiqi folkloru / Sənəts. üzrə f.dok. dis. – Bakı: – 2009, – 314 s.

Rus dilində

23. Халыкзаде, Ф.Х. Песни из Шеки / – Б.: “Фольклор и этнография”, – 2006, № 3-4, – с.44-53.

Nasiba JAFAROVA

Dissertant of the
Azerbaijan National Conservatory

ABOUT VARIANTS OF THE RITUALS SONG “GODU-GODU”

Abstract: The article is devoted to the ritual "Godu-godu" known among the people. The geography of the spread of this ritual in Azerbaijan, its form, content, variety, variability and other characteristic features of vocal and game performances are studied. To demonstrate these features, examples of ritual songs "Godu-godu" from the works of folklorists, as well as those collected by the author during expeditions to the Gakh, Sheki, Balaken regions are given. Various textual and musical versions of songs in the rituals of "Godu-godu" are studied. The article also analyzes some similarities and differences between ritual songs "Godu-godu" with different names in the folklore of other Turkic-speaking peoples.

Keywords: Azerbaijani ritual folklore, the ritual "Godu-godu", ancient ritual music, comparative analysis

Насиба ДЖАФАРОВА

Азербайджанская Национальная Консерватория
Диссертант

О ВАРИАНТАХ ОБРЯДОВОЙ ПЕСНИ “ГОДУ-ГОДУ”

Аннотация: Статья посвящена известному в народной среде обряду «Году-году». Исследуются география распространения этого обряда в Азербайджане, его форма, содержание, разновидность, вариантность и другие характерные особенности вокальных и игровых выступлений. Для демонстрации этих особенностей приводятся примеры обрядовых песен «Году-году» из работ фольклористов, а

также собранных автором в ходе экспедиций в Гахский, Шекинский, Балакенские районы. Исследуются различные текстовые и музыкальные варианты песен в обрядах «Году-году». В статье также анализируются некоторые сходства и различия обрядовых песен «Году-году» с разными названиями в фольклоре других тюркоязычных народов.

Ключевые слова: *Азербайджанский обрядовый фольклор, обряд «Году-году», старинная обрядовая музыка, сравнительный анализ*

Rəyçilər: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fəxrəddin Baxşəliyev;
sənətsünashq üzrə fəlsəfə doktoru Humay Cabbarova-Fərəcova